

АРХЕОЛОГІЯ
І ДАВНЯ ІСТОРІЯ
УКРАЇНИ
Випуск 2 (35)

2020
КИЇВ



НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ — ЗАСНОВАНИЙ У 2011 Р. ВИДАЄТЬСЯ ЧОТИРИ РАЗИ НА РІК

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

СИМОНЕНКО О. В., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

Відповідальний секретар

ГОРБАНЕНКО С. А., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

Відповідальні за випуск

ПАВЛЕНКО С. В., Інститут археології НАН України

МАНІГДА О. В., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ

БИРКЕ В., доктор археології, Інститут археології та історії мистецтв Академії наук Румунії

БОЛТРИК Ю. В., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

БРУЯКО І. В., доктор історичних наук, Одеський археологічний музей НАН України

БУЙСЬКИХ А. В., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ГОЛДЕН П., професор, Університет Ратгер, США

КУЛАКОВСЬКА Л. В., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

МОЦЯ О. П., член-кореспондент НАН України, Інститут археології НАН України

ОТРОЩЕНКО В. В., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ПОЛЦОВИЧ Ю. Б., кандидат історичних наук, філіал Національного музею історії України — Музей історичних коштовностей України

ПОЛТОВИЧ-БОБАК М., професор, Жешувський університет, Польща

ПОТЄХІНА І. Д., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

СКОРИЙ С. А., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

СОН Н. О., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

СТЕПАНЧУК В. М., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ТЕРПИЛОВСЬКИЙ Р. В., доктор історичних наук, Київський національний університет

ТОЛОЧКО П. П., академік НАН України, Інститут археології НАН України

ФІАЛКО О. Є., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

ХАЗАНОВ А. М., професор, Університет Медісон — Вісконсін, США

ХОХОРОВСЬКИЙ Я., професор, Ягеллонський університет, Польща

ЧАБАЙ В. П., член-кореспондент НАН України, Інститут археології НАН України

У ВИПУСКУ:

НАШ ЮВІЛЕЙ

РЕГІОНИ І СИСТЕМИ РОЗСЕЛЕННЯ

СЕРЕДНЬОВІЧНІ МІСТА

НЕКРОПОЛІ

МАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРА

ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ

ТА АРХЕОЛОГІЯ

АРХЕОЛОГІЯ І ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Науковий журнал з проблем археології та давньої історії

У журналі публікуються результати досліджень з археології та давньої історії України. Висвітлюються питання соціально-економічного розвитку та культурних зв'язків населення України у кам'яному та мідно-бронзовому віках, сторінки з історії киммерійців, скіфів та сарматів, матеріальна та духовна культура античних греків у Північному Причорномор'ї, етногенез та рання історія слов'ян, розвиток давньоруських міст і сіл, матеріальної культури середньовіччя і нового часу. Видаються нові археологічні матеріали, розвідки з історії археології та архівні джерела.

Для археологів, істориків, краєзнавців, учителів історії, студентів історичних факультетів, усіх, хто цікавиться давньою історією України.

The results of research on the archaeology and ancient history of Ukraine are published in the journal. The issues of social and economic development and cultural relations of the population of Ukraine in the Stone and Copper-Bronze Age, the pages of the history of the Cimmerians, Scythians and Sarmatians, material and spiritual culture of the Greeks in the Northern Pontic region, ethnogenesis and early history of the Slavs, development of the cities and villages of Ancient Rus, material culture of the Medieval and Modern periods are observed. New archaeological records, survey on history of archaeology and archival sources are being published.

This journal is intended for the archaeologists, historians, regional specialists, teachers of history, students of historical departments and for all who is interested in the early history of Ukraine.

Засновник та видавець:

Інститут археології
Національної академії наук України

Свідоцтво про реєстрацію ЗМІ:

КВ № 17659-6509Р від 29.03.2011

Адреса редакції:

Україна, 04210, Київ 210, просп. Героїв Сталінграда, 12

Тел.: (+380-44) 418-61-02

Факс: (+380-44) 418-33-06

E-mail: secretaradiu@gmail.com

Офіційний сайт журналу:

<https://adiu.com.ua/index.php/journal>

Офіційна сторінка журналу:

Сайт «Спілка археологів України» [<http://www.vgosau.kiev.ua>] —

Бібліотека — Журнал «Археологія і давня історія України»

[http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=111&Itemid=183]

Затверджено до друку Вченою радою
Інституту археології НАН України
17.03.2020, протокол № 3.

Рисунки авторські

Надруковано в авторській редакції

Комп'ютерна верстка С. А. Горбаненка



Усі права застережено. Передрук можливий
зі згоди редакції та авторів статей

Видання здійснене за кошти
Лівобережної експедиції
ІА НАН України

Виходить за інформаційної підтримки
Всеукраїнської громадської організації
«Спілка археологів України»

ISSN 2227-4952

Усі матеріали рецензовано

© ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ, 2020

Підписано до друку 25.05.2020. Формат 60 × 84/8. Гарн. Century Schoolbook. Папір офс.
Друк офс. Ум.-друк. арк. 50,2. Обл.-вид. арк. 56,7. Тираж 150 екз. Зам.

Друк та палітурні роботи ФОП О. О. Євенок. 10014, м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А;
тел.: (0412) 422-106, e-mail: book_druk@i.ua.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції України серія ДК № 3544 від 05.08.2009 р.

Передмова (від редакції)

НАШІ ЮВІЛЕЇ

Біляєва, С. О. Здобутки ювіляра
Ясноўська, Л. В. Дослідник давньоруських старожитностей Подесення (до 70-річчя від дня народження О. П. Моці)
Список наукових праць Олександра Петровича Моці (2009—2019 рр.) (укладачі С. О. Біляєва, С. В. Павленко)

РЕГІОНИ І СИСТЕМИ РОЗСЕЛЕННЯ

Манігда, О. В. Моделювання населених пунктів XI—XIII ст. На прикладі археологічних пам'яток Теребовлянського князівства
Томашевський, А. П. Агломерації літописної Овруцької волості
Борисов, А. В. Варіабельність поселенських структур давньоруського часу у літописному Пороссі

СЕРЕДНЬОВІЧНІ МІСТА

Колода, В. В. Організація житлового простору сіверянського городища Водяне
Скороход, В. М. Виповзів — військовий і торговельно-ремісничий центр у Нижньому Подесенні
Веремейчик, О. М. Історична топографія Любеча X—XI ст.
Сытый, Ю. Н. Неукрепленные посады древнего Чернигова
Рижий, В. В. Дослідження житлових будівель на Чернігівському «Третьяку» у 2018 році
Прядко, О. О. «Бусурманське» городище на р. Іква
Павленко, С. В., Томашевський, А. П., Цвік, Г. В., Галицький, С. Ф. Дослідження літописного Мичеська

7 Introduction (from editors)

OUR JUBILEE

8 *Biliaieva, S. O.* Achievements of the Scholar
17 *Yasnovska, L. V.* The Researcher of Old Rus Antiquities of Desna River Basin (to O. P. Motsya 70th Anniversary)
26 List of O. P. Motsya publications (2009—2019) (by S. O. Biliaieva & S. V. Pavlenko)

THE REGIONS AND SETTLEMENT

33 *Manigda, O. V.* The Modelling of the Settlements of 11th—13th Centuries. Basing on the Archaeological Sites Remains of Terebovlya Princedom
58 *Tomashevskiy, A. P.* The Agglomerations of the Analistic Ovruch Volost
76 *Borysov, A. V.* Variability of the Settlements of Old Rus Period in the Ros River Basin (Porossya)

THE MEDIEVAL CITIES

85 *Koloda, V. V.* Organization of the Living Space on the Severian Vodyane Hill-fort
91 *Skorokhod, V. M.* Vypovziv — the Military, Trade and Craft Center in Low Desna Region
105 *Veremeychik, O. M.* Historical Topography of Lubech in 10th—11th Centuries
121 *Sytyi, Yu. M.* Unfortified Suburbs of Old Chernihiv
131 *Ryzhiy, V. V.* Research of the Dwellings on Chernihiv «Tretiyak» in 2018
137 *Pryadko, O. O.* «Busurmansky» Hill-fort on the Ikva River
142 *Pavlenko, S. V., Tomashevskiy, A. P., Tsvik, H. V., Halitskiy, S. F.* The Research of the Analistic Mychesk

- Квитницький, М. В.* Каменные храмы летописного Юрьева: этапы строительства и планирования 160 *Kvitnitskiy, M. V.* Stone Temples of Yuryev: Planning and Stages of Construction
- Петраускас, А. В., Панишко, С. Д., Лошик, Д. С., Чорний, І. О., Кукса, А. О.* Дослідження укріплень городища Литовеж на Волині 182 *Petrauskas, A. V., Panyshko, S. D., Loshyk, D. S., Chorny, I. O., Kuksa, A. O.* The Research of the Fortifications of Lytovezh Hill-fort in Volyn Region
- Прищеп, Б. А.* Пізньосередньовічні волинські замки (за матеріалами досліджень пам'яток XIV—XVI ст. басейну ріки Горині) 194 *Pryshchepa, B. A.* Late Medieval Volhynian Castles (Research of 14th—16th Centuries Sites in the Horyn River Basin)

СЕРЕДНЬОВІЧНІ ПОСЕЛЕННЯ

THE MEDIEVAL SETTLEMENTS

- Плавінські, М. А.* Шматкультурне паселішча Кастькі II у верхніх Вілії: матеріали дослідження 1973, 2016 і 2018 гг. 201 *Plavinski, M. A.* Multicultural Settlement Kastyki II in the Viliya Upper Reaches: Research Materials of 1973, 2016 and 2018
- Ягодина, М. О.* Слов'янські пам'ятки на Тернопільщині 222 *Yahodynska, M. O.* Sites of the Slavs in the Ternopil Region
- Бардецький, А. Б.* Слов'янські «кухні» з поселення Рованці — Гнідавська Гірка на Волині 234 *Bardetskiy, A. B.* Slavic «Cook Rooms» from the Settlement Rovantsi — Hnidavska Hirka in Volyn
- Зоценко, І. В.* Комплекс пам'яток «Феофанія» (за матеріалами досліджень 2016—2017 рр.) 251 *Zotsenko, I. V.* Old Rus Archaeological Complex «Feofaniia» (Basing on the Exploration in 2016—2017)
- Петраускас, О. В., Петраускас, А. В.* Дослідження сільських промислових та поселенських пам'яток давньоруського часу Правобережної Київщини 258 *Petrauskas, O. V., Petrauskas, A. V.* Exploration of the Old Rus Craft and Living Settlements in Kiev Region on the Right Bank of Dnieper
- Додаток 1.** *Бітковська, Т. В.* Визначення остеологічних решток із поселення Наливайківка 1 276 **Appendix 1.** *Bitkovska, T. V.* Determination of Osteological Remains from the Settlement Nalyvaykivka 1
- Додаток 2.** *Горбаненко, С. А.* Поселення Наливайківка 1: фільтрація ґрунту і палеоетноботанічні визначення 277 **Appendix 2.** *Gorbanenko, S. A.* Settlement Nalyvaykivka 1: Soil filtration and Palaeoethnobotanical Determination
- Чміль, Л. В., Козюба, В. К.* Нові давньоруські пам'ятки на Нижньому Тетереви 281 *Chmil, L. V., Koziuba, V. K.* The New-Found Old Rus Sites on the Lower Teteriv Basin

НЕКРОПОЛІ

NECROPOLI

- Рычка, В. М.* Загадка «Олеговой могилы»: Киев или Ладога? 288 *Rychka, V. M.* The Mystery of «Oleh's Tomb»: Kyiv or Ladoga?
- Бібіков, Д. В.* Конструктивні особливості камерних поховань доби вікінгів у Середньому Подніпров'ї 294 *Bibikov, D. V.* Structural Features of the Chamber Graves of the Viking Age in the Middle Dnieper Region
- Баранов, В. І., Івакін В. Г.* Поховальні комплекси зі зброєю могильника Острів (за матеріалами археологічних досліджень 2017—2019 рр.) 300 *Baranov, V. I., Ivakin, V. H.* The Graves with Weapons at the Ostriv Burial Ground (Excavations of 2017—2019)
- Жигола, В. С.* Цифрова фіксація поховання X ст. 321 *Zhyhola, V. S.* Digital Fixation of the 10th Century Burial

МАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРА ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

THE MEDIEVAL MATERIAL CULTURE

- Возний, І. П.* Обробіток деревини на теренах Північної Буковини в XII — першій половині XIII ст. 327 *Vozny, I. P.* Woodworking in the Northern Bukovyna During 12th — Early 13th Centuries
- Крижановський, В. О.* Залишки виробничої будівлі по вул. Кудрявській, 24а в м. Києві 334 *Kryzhanovskiy, V. O.* Residues of the Production Building on Kudryavs'ka str. 24a in Kyiv
- Осипенко, М. С., Грицик, Ю. О.* Шийні гривни типу «Тотенкроне» у зібранні Національного музею історії України 340 *Osypenko, M. S., Hrytsyk, Yu. O.* The Torques of «Tottenkrone» Type from the National Museum of History of Ukraine
- Колибенко, О. В., Прядко, О. О., Тетеря, Д. А.* Давньоруський скарб 2017 року з околиць Переяслава 349 *Kolybenko, O. V., Pryadko, O. O., Teteria, D. A.* Old Rus Hoard of 2017 from the Outskirts of Pereiaslav

- Архипова, С. І.* Візантійська кам'яна іконка Богоматері Агіосорітисси з давньоруського Вщижа 361 *Arkhyrova, Ye. I.* Byzantine Stone Icon of the Virgin Hagiosoritissa from Vshchizh
- Готун, І. А., Гунь, М. О.* Скляні прикраси з поселення Ходосівка-Рославське (за матеріалами 2007—2011 рр.) 368 *Hotun, I. A., Hun', M. O.* Glass Adornments from the Hodosivka-Roslavske Settlement (Discoveries of 2007—2011)
- Казимір, О. М., Готун, І. А.* Булавка із Софіївської Борщагівки 386 *Kazymir, O. M., Hotun, I. A.* The Pin from Sofiivska Borshchahivka
- Тесленко, І. В.* Візантійський полив'яний посуд XIII ст. в Криму (короткий огляд) 395 *Teslenko, I. B.* Byzantine Glazed Ceramics of the 13th Century in the Crimea (Short Review)
- Козубовський, Г. А.* Про монети з литовськими контрамарками «колюмнами» 405 *Kozubovskiy, G. A.* About the Coins with Lithuanian Countermarks «Columns»

СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

THE MEDIEVAL HISTORY AND ARCHAEOLOGY

- Казаків, А. Л.* Чернігівські сіверяни 412 *Kazakov, A. L.* Chernihiv Siverians
- Рудич, Т. О.* Балти на території України за доби Київської Русі. Антропологічний аспект 416 *Rudych, T. O.* The Balts on the Territory of Ukraine in the Old Rus Period. Anthropological aspect
- Писаренко, Г. О.* Біля витоків власності (історико-антропологічний начерк) 424 *Pysarenko, Yu. G.* At the Sources of Ownership (Historical and Anthropological Study)

